

Адыгэ Республикэр загъэпсыгъэр илъэс 23-рэ мэхъу

ТЫЗЭКЪОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
къышгъагъэу къыдхы

№ 186 (20699)

2014-рэ илъэс

ШЭМБЭТ
ЧЪЭПЫОГЪУМ и 4

къышгъагъэу къыдхы
нэмикъ къыдхы
тисыт къыдхы
WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Чъэпыогъум и 5-р — Адыгэ Республикэр зызэхашъгъэ Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэхуэу лъытэ-
ныгъэ зыфэтшыхэрэр!
Тичыплэгъу лъапхэр!

Адыгэ Республикэр зызэхашагъэр илъэс 23-рэ зэрэхурэм фэш! тыгу къыддэлэу тышфугуш! Адыгеир зилъэлэ, ащ икультурэ-тарихъ клэн бай, игъэхъагъэхэм арыгушхорэ пстэури мы мэфэкым зэфэхъ. Урысые Федерацием ишолыргхэм ялэ фитыныгъэхэм афэдэхэр зилэ Адыгеим социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ ышынымклэ, зыпкъ итэу ыпкэлэ лъыкътэнымклэ непэ амалыклэхэр илэх.

Адыгеим исхэм лфшлэным гуетыныгъэ зэрэфы-рялэм, теубытэгъашхо зерахэлъым яшугагъэклэ ти-республикэ демократическэ зэхъоклыныгъэхэм ягъогу пытэу зэрэрыкорэр, иэкономикэ хэхъо-ныгъэ зеришхорэр ыкли ыпкэлэ гушхоу зэрэплъэрэр непэ къэтлон тлэклышт. Тапэкли теклоныгъагъэ-хэр зэрэтшыштым тичыхъэ тель!

Тичыплэгъу лъапхэр, псауныгъэ пытэ, щылэклэ-псэкклэ дэгъу шыуилэнэу, шыуиогу мамырынэу, шлур шыуигогогунэу, Адыгэ Республикэми, ти Хэгъэгъушхоу Урысые Федерацием и апае гъэлсын лфшлэным гъэхъагъэхэр шышугушынэу шыфэтэл!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКЛУШЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет
— Хасэм и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу А. К. Тхъаклушынэмрэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу В. И. Нарожнэмрэ афэкло

Лъытэныгъэ зыфэсшлэу
Аслъан Кытэ ыкьор!
Лъытэныгъэ зыфэсшлэу
Владимир Иван ыкьор!

Шъо шышхъэкли республикэм щыпсэурэ пстэхэмкли сышфугуш! Адыгэ Республикэр зызэхашагъэм и Мафэ фэш!

Шуиреспубликэ цыф лъапкыбэ щепсэу, ахэм культурэ, шэн-хэбзэ ыкли зэхэтыклэ дахэ ахэлъ. Цыф лъапкэ зэфэхъагъэхэм къахэклигъэхэм ыкли дин зэмилэужыгъэхэр зылэжыхэрэм мамырныгъэрэ зегурылоныгъэрэ азыфагу имылъэу шьолырма зыпкъ-итыныгъэ илэын ылъэклыштэп.

Агропромышленнэ комплексым, зеклонымклэ ин-дустрием, цыфхэр зычлэсышт унэхэм ягъэпсын, социальнэ инфраструктурэм яхэхъоныгъэклэ Ады-гэ Республикэм непэ амалэу ялэр зэклэ цагъэфедэ.

Республикэм щыпсэурэ цыфхэм аклуачлэ зэрэ-зэдырахыплэрэм, гуетыныгъэ зерахэлъым яшугагъэклэ ячлыгу гупсэрэ ти Хэгъэгъушхорэ гъэхъагъэхэр зэрэ-шышхорэм сицыхъэ тель.

Зеклэми сышфугушлэ псауныгъэ пытэ, щылэклэшлэ шыуилэнэу, Адыгэ Республикэр джыри нахъ зетэгъэ-псыхъагъэ хъунэу.

Урысые Федерацием и Федеральнэ Зэлукъ
Федерациемклэ и Совет и Тхъаматэу
В. И. МАТВИЕНКО

Адыгэ Республикэр загъэпсы-гъэр илъэс 23-рэ зэрэхурэр лф-тхъэбзэ зэфэхъагъэхэмклэ ха-гъэунэфыкы. Филармонием шы-клогъэ мэфэкл зэхэхэмклэ ащ фэгъэхыгъэ лфтхъабзэхэр ра-гъэжыгъэх. Зэхэхэм хэлэжыгъэх АР-м и Лышхъэу Тхъаклушынэ Аслъан, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Влади-мир Нарожнэр, федеральнэ ин-спектор шхъалэу Лылужъу Адам, АР-м и Апшэрэ Хыкум и Тхъа-матэу Трэхъо Аслъан, Правитель-ствэм хэтхэр, Парламентым иде-путатхэр, къулыкъу ыкли ведом-

Адыгеим и Мафэ ипэгъоклэу

ствэ зэфэхъагъэхэм япашэхэр,
нэмыкхэр.

АР-м и Лышхъэу шлурфэс пса-лъэу ащ къышхыгъэм республи-кэм социальнэ ыкли экономикэ хэхъоныгъэу аужырэ илъэсхэм ышыгъэхэр, пшъэрыл шхъалэу тапэклэ зыфагъэуцужыхэрэр къы-щыхигъэщыгъэх. Илъэсыбэмэ къа-клогъ лфэу зэшугахыгъэхэм яшуга-гъэклэ лъэныкы зэфэхъагъэхэмклэ пэрытныгъэр зылыгъ субъектхэм Адыгеир ащыц зэрэхъугъэр, бю-джетым хэлшыклэу зэрэхъуагъэр къылуагъ. Хэхъоныгъэ инэу зи-гугъу къышхыгъэхэм ащыц унэжыу зэхэоным нэсыгъэхэм ащыпсэу-хэрэр гъэкошыгъэнхэм фытегъэ-псыхъагъэ программэм хэлэжы-хэзэ, фэтэрыбэ хъурэ унэ 19 ашл

пштэмэ, пстэумкли объект 300 республикэм шашлэ шатыгъ, ащ шыцэу 268-р социальнэ. Блэ-кыгъэ илъэсым клэлэцыкыкы лы-гъыплэ 5 атыгъ, мыгъэ клэу ашлэ-хэрэри агъэцэклэжышхорэ зэ-хэтэу 4 атлупцынэу ыуж итых.

— А зепстэуми республикэм щыпсэхурэм яшлшлэгъэ ин ахэлъ, —къылуагъ Лышхъэм. — Зеклэми тызэдемылэжыу, тызэкъомытэу хэхъоныгъэхэм такыфэклон тлэ-кыштгъагъэп. Арэуштэу тапэкли ты-зэдэлэжыэнэу, тшагъэм джыри хэд-гъэхонэу тэгугъэ, ащ тыфэбэнэшт. Республикэм и Мафэклэ пстэуми сафэгушлэ, мамырныгъэ Адыгетм илэынэу, псауныгъэ пытэ зеклэми ялэнэу, ягухэлъышхорэ къадэхун-хэу сафэлъало.

Ащ нэужым АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэм ацлэ-клэ пстэуми къафэгугушлэ Пар-

зэрэтылупцыгъэр, псэуплэ квадрат-нэ метрэ мини 120-м ехъу зэрэ-тыгъэр. Сабыищ е нахыбэу зилэ унэгъо 764-ми члыгу лыххэр респу-бликэм аритыгъэх, унэгъо ныбжыклэ 240-мэ псэуклэ амалэу ялэр нахышлэ хъунымклэ аделэгъэх. 2007-рэ илъэ-сым къышхыблагъэу 2013-м нэс

ламентым и Тхъаматэу Влади-мир Нарожнэр.

Республикэм иорэдылохэмрэ къэшъокло купхэмрэ зыхэлэжыгъэ концертклэ мы зэхэхэр аухыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихы-гъэх.

Хъаклэхэм алукагъ

Тыгуасэ АР-м и Лышхъэу Тхъа-клушынэ Аслъан адыгэ культурэм ия VI-рэ Дунэе фестивалэу Мые-къуапэ шыкыуагъэм хэлэжыгъэ куп-хэм япашэхэм алукагъ. Зэлукъгъур республикэ филармонием шыкыуагъ. Илъэс къэс мы лфтхъабзэм нахъ зызэриушлэомбгъурэр ащ хэлэжыэнэу къеблагъэхэрэм яшлшлагъэу зэ-рэщытыр ыкли лъэшэу зерафэра-зэхэр ащ пстэумэ апэу къышхыгъэ-щыгъ. Тильэпкъэгъоу лэклиб къэ-ралхэм къарыкыгъэхэм закыфи-гъаззэ, хэкужым пэчыжыгъэ нахъ мышлэми, адыгэм икультурэ, ишэн-хабзэхэр, ыбзэ алэклэмызынхэм зэрэпылхэр гуапэ зэрэшыхурэр,

ахэр чыжыу шылэхэми, аклуачлэ къышхыгъэр зерафашлэщтыр къыкли-гъэтхыгъ.

— Адыгэ лъапкыым ишэн-хаб-зэхэр, адыгагъэр зепхъэхэмэ, тыдэ укыуагъэми шлуклэ уакышхыгъэщыт, сыд фэдэрэ члыплэ ушхыгъэуко-щтэп, — къылуагъ ащ. — Арыш, тыхэбзэ дахэхэр къызэрэнэжышхорэ, тикультурэ зызэриушлэомбгъу-щтым, тыбзэ зэрэмыклэдыщтым тапылын фае. Тэ талэныкыкыкы ащ тилахъу хэтлхъан фаем амалэу шылэмклэ къызэрэщымыклэщтым тыпыл ыкли тыпылэщт.

Лэклиб къэралхэм къарыкыжы-гъэ тильэпкъэгъухэми къэмыкыжы-

гъэу, ау ащ фэдэ шлоигъоныгъэ зилэхэми адыгабзэр икыоу зэрагъэ-шлэнымклэ лэпылэгъу зерафэхъухэ-рэр, ащ пае тхылхэр къызэрэда-гъэкыгъэхэр Лышхъэм къылуагъ. Джащ фэдэу лъапкэ лфхэм къа-тегушылэзэ, мы илъэсым Шъачэ шыкыгъэ Олимпиадэм Адыгэ унэ къызэрэщыцэлэуахыгъагъэр, лъапкыым ишэн-хабзэхэр, икультурэ ащ къы-щыгъэлэжыгъэхэм аналэ зэрэ-тетыгъэр къышхыгъэщыгъ.

Фестивалым хэлэжыгъэ купхэм япашэхэу, ялыкылохэу къэгугушлэ-хэми мыщ фэдэ лфтхъабзэ рес-публикэм щызэхэцэнхэр шэны зэрэ-хъугъэр зэрагуапэр, ар пстэумэ апэу ипашэхэм яшлшлагъэу зэралыгъэрэр къыклагъэтхыгъ, АР-м и Лышхъэ «тхъауегъэпсэу» къыралуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Чъэпыогъум и 4-р — Къурмэн мэфэкI

Адыгэ Республикэм ис бислътэмэн-хэу лътэныгъэ зыфэтшыхэрэр! Тичыплэгъу лъапIэхэр!

Мы мэфэкI шлагъоу ислъам диным ыла-псэхэм — шушIэным, гукIэгъум — яп-хыгъэу цытым дунаим тет бислътэмэн пстэ-уми анаIэ зытырагъэтырэр фэныкIохэм Iэ-пылэгъу ятыгъэныр, ягупсэхэмрэ ялахылхэмрэ псауныгъэ пытэрэ шыIэклэшIурэ Тхьэм къа-ритыныр, дунаир мамырэу, цыфхэм лътэ-ныгъэ зэфырыIэу псэунхэр ары.

Тичыплэгъу лъапIэхэр! Мы мэфэкI нэ-фым тыгу къыддэлэу тышъуфэлъало псау-ныгъэ пытэ шъуилэнэу, дунаир мамырэу, шIум шъушымыкIэу шъупсэунэу! Къурмэн мэфэкIым унагъо пэпчъ насып къыфыхынэу, Адыгэ Республикэмрэ зэдэтиунэу Урысые Федерациемрэ къошныгъэ-зэгурылонгъэ арылтынэу шъуфэтэлэ!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу

ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Чъэпыогъум и 5-р — кIэлэегъаджэм и Маф

Адыгэ РеспубликэмкIэ гъэсэнэгъэм илофышIэхэу лътэныгъэ зыфэтшыхэрэр!

КIэлэегъаджэм и Мафэ фэшI гукIэбэныгъэ хэлъэу тышъуфэгъушIо! ЛIэшIэгъу пчъагъэ хъугъэу кIэлэегъаджэм илоф анахь лътэныгъэ зыфашIырэ ыкIи цытхъу зыпылI IэнатIэу цыт. КIэлэегъаджэр ары шIэныгъэхэм ядунэе гъэшIэгъон апэрэу кIэлэцIыкIухэр хэзышэхэрэр, цыфыгъэ шэпхъэ дахэхэр ахэм ахэзылхэрэр, IофшIэным фэцагъэ-хэу ыкIи пшъэдэклIыжъ ахынэу зыгъасэхэрэр.

Адыгеим иучреждениехэу гъэсэнэгъэ языгъэгъотхэрэм цыф Iушхэр, цыф хъупхъэхэр ащэлажъэх. Ахэр ары тызэрыгушхохэрэр ыкIи шыт-хъур зифэшъуашэхэр. Непэ республикэм кIэлэегъаджэхэм егъэджэн Iофым епхыгъэ хабзэхэмрэ егъэджэнымкIэ кIэу къыхэхьагъэхэмрэ дэгъоу зэрапхыхэзэ, кIэлэеджакIохэм шIэныгъэ куухэр зэрагагъэгъотыцтхэм ыкIи ясэнэхьаткIэ лэжъэнхэ алъэкIыным анаIэ тырагъэты.

ТикIэлэегъэджэ лъапIэхэр! Гуетыныгъэ ин фышъуилэу жъугъэцэкIэрэ Iофым, кIэлэцIыкIухэм афышъуилэ шIулъэгъум апае инэу тызэрэшъу-фэразэр шъотэлэ.

Псауныгъэ пытэ шъуилэнэу, творческэ еклопIакIэу шъуилоф фышъуилэм къыкIимычынэу, Адыгэ Республикэмрэ зэдэтиунэу Урысые Федераци-емрэ яфедэ зыхэлъ Iофышхоу жъугъэцэкIэрэм тапэки гъэхьагъэхэр цышъушIынхэу шъуфэтэлэ!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ и Указ

З.А. Жадэм щытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм наукэмкIэ изаслуженнэ IофышIэху» зыфиIорэр фэгъэшъошэгъэным ехылаIагъ

Научнэ IофшIэнымкIэ гъэхьагъэ-хэр зэриIэхэм ыкIи илъэсыбэ хъугъэу Iоф зэришIэрэм афэшI цытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм наукэмкIэ изас-луженнэ IофышIэху» зыфиIорэр **Жэдэ Зурыет Анзаур ыпхъум** — политикэ шIэныгъэхэмкIэ докторым, профессорым, апшъэрэ сэнэхьат гъэ-сэнэгъэ языгъэгъотырэ учреждениеу «Адыгэ къэралыгъо университетым» къэралыгъомрэ правэмрэ яториекIэ, ятарихкIэ ыкIи политологиемкIэ ика-федрэ ипащэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу

ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
чъэпыогъум и 1, 2014-рэ илъэс
N 107

Республикэм хэхъоныгъэхэр ешIых

миллиарди 100 фэдиз мэхъу. Къыхэхэгъэщымэ сшIогъу: ит-хухьагъэу, ау зэшIотымыхыгъэ Iофэу тилэр макIэпышъ, ахэм тадэлэжъэшт, республикэм иэкономикэ зыккъедгъэлэтынэм амалэу тилэр зэкIэ етхыплэшт, цыIэклэ-псэукIэ дэгъу зэрылъ шъолъырхэм ясатыр пытэу ты-хэуцоным тыпылът, — еIо ТхьакIуцынэ Аслъан.

Гъэстыныпхъэ шхъуантIэр, псыр республикэм ит псэупIэхэм зэкIэми алъыгъэлэсыгъэныр Адыгеим ипащэхэм пшъэрылъ шхъалэу зыфагъэуцужьы. Фе-деральнэ гупчэм, республикэм иамалхэр агъэфедзэ мы лъэ-ныкъомкIэ аужырэ илъэсхэм зэшIуахын алъэкIыгъэр макIэп, псэупIабэхэм ящыкIагъэр алэ-кIэлъ хъугъэ, къэнагъэхэми Iэ-пылэгъу афэхъух. Зеклон кла-стерыр зыцагъэпсырэ Мыекъопэ районым ипсэупIэхэм гъэсты-ныпхъэ шхъуантIэр, псыр, элек-тричествэр зэрыклорэ линиякIэ-хэр аращалIэх. Джащ фэдэу тизыгъэпсэфыпIэ чIыпIэхэм якIурэ гъогухэм, лъэмыджхэм яшIын, инфраструктурэм изэ-тегъэпсыхьан илъэс зэкIэлъы-кIохэм ахъышхо апIэуагъэхьагъ, джырэ уахъти а IофшIэныр лъа-гъэклэуатэ.

Хабзэ зэрэхъугъэу, Дунэе инвестиционнэ форумэу Шъа-чэ шызэхашэрэм Адыгеир чанэу хэлажъэ. 2014-рэ илъэсым республикэм инвестиционнэ

предложении 10 мыщ къырихы-лагъ, ащ нэмыкIэу инвести-ционнэ площадкэ 54-рэ ыгъэ-хъазырыгъ. Республикэм иэко-номикэ илъэныкъо шхъалэхэр арых къыцагъэлэпгъуагъэхэр: мэкъу-мэщыр, псэолэшI инду-стриер, зеклоныр, промышлен-ностыр. Сомэ миллиард пчъагъэ зытефэрэ инвестиционнэ зэзэ-гъыныгъэхэм АР-м и Лышхъэ акIэтхагъ. Джы ахэр цыIэныгъэм щыпхырашын гухэлъ щыI.

Псауныгъэр къэухъумэгъэным ыкIи гъэсэнэгъэм ясистемэхэм ягъэклэжъын ипрограммэ илъэ-ныкъокIэ федеральнэ гупчэм шъолъырхэм къафигъэуцугъэ пшъэрылхэр анахь дэгъоу зы-гъэцэкIагъэхэм Адыгеир ащыщ. Мы аужырэ илъэсхэр пштэмэ, федеральнэ гупчэм, Адыгеим, муниципалитетхэм ябюджетхэм къахэкIыгъэ ахъшэм ишIуагъэклэ еджапIэхэм, кIэлэцIыкIу Iыгъы-пIэхэм гъэцэкIэжъынхэр ащы-кIагъэх, зэтырагъэпсыхьагъэх. КIэлэцIыкIу IыгъыпIэм клонэу чэзыум хэт сабылхэм япчъа-гъэ нахь макIэ шыгъэным пае мыщ фэдэ гъэсэнэгъэм иуч-реждениехэр республикэм кIэу щашIыгъэх, ахэм япчъагъэ хэп-шыкIэу хэхъуагъ. А IофшIэныр республикэм ипащэхэм тапэки лъагъэклотэн, гъэсэнэгъэм иуч-реждениагъэхэр къызэIуахынхэ гухэлъ яI.

Адыгеим имэкъумэщ хъыз-мэт мы аужырэ илъэсхэм гъэ-

хъэгъэшIухэр зэришIыхэрэр нафэ. Лэжыгъэм икъэхьыжъын-кIэ къэгъэлэпгъонэу илэхэм ренэу ахэгъахъо, мыщкIэ Уры-сыем ишъолъыр анахь дэгъу-хэм ясатыр пытэу хэуцуагъ. Мы илъэсми лэжыгъэ бэгъуа-гъэ республикэм къыцахы-жыгъ.

— Тапэки мы лъэныкъом шы-лажъэхэрэм тишIуагъэ ядгъэ-кIышт. Джащ фэдэу Адыгеим иэкономикэ, цыфхэм ящыIэклэ-псэукIэ нахышIу шыгъэным фэлорышIэшт программэхэр, проектхэр цыIэныгъэм щыпхы-рытщыщтых. Республикэм хэхъо-ныгъэхэр ешIых, ыпэкIэ лъэ-кIуатэ. Ау ащ даклоу джыри зэшIотхын фаеу тилэр зэрэмы-макIэр къыдэтлътэтэзэ Iоф тшIэшт, тичыфхэм ящыIэклэ-псэукIэ нахышIу шыгъэным, социальнэ Iофыгъохэр зэшIотхы-ным тадэлэжъэшт, — къыхе-гъэщы ТхьакIуцынэ Аслъан.

Бюджетыр гъэцэкIэгъэным, лъэныкъо зэфэшъхьафхэм, эко-номикэм зэрэпсаоу хэхъоны-гъэхэр ашIыным республикэм ипащэхэм анаIэ тет, ащкIэ пшъэрылъ гъэнафагъэхэри зы-фагъэуцужьых. Ашлагъэм къы-щымыуцухэу, цыфхэр къызэ-ращыгъыгъэхэр къагъэшъып-къэжыным Iоф дашIэ.

Къэзыгъэхъазырыгъэр ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ бислътэмэнхэм афэкIо

Алахъэу гукIэгъушIэу, гукIэгъу зыхэлъым ыцIэкIэ

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ бислътэмэнхэм я ДиндэлэжъапIэ ыцIэки, сэ сцIэки бис-лътэмэн пстэуми Къурмэн мэфэ лъапIэмкIэ сафэгъушIо.

Къурмэн мэфэшхом нафэ къытфешIы ислъам диным хъярэу, дэхагъэу, къэбзагъэу хэлъыр. ГукIэгъумрэ зэфагъэмрэ ямэхъан къыдгургъэIо, цыфхэм ялиман егъэпытэ, гушIуагъорэ гугъапIэрэ агу къырелъхъэ. Бислътэмэнхэр гукIэгъу зэфашIыным, зэдэлэ-жъынхэм фегъасэх.

Къурмэн мэфэ лъапIэм бислътэмэнэу дунаим тетхэм сафэлъало Алахъталэм псауныгъэрэ насыпрэ къаритынэу, мамырныгъэмрэ рэхъатныгъэмрэ ашъхьагъ итынэу, Алахъым ынэшIу къащифэнэу, игукIэгъу щимыгъэклэнхэу.

Алахъым ихъяррэ игукIэгъурэ шъори шъуилахылхэми къышъулыIэсынхэу селъэлэ!

Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ бислътэмэнхэм ямуфтиеу КЪЭРДЭНЭ Аскэрбий

Премьер-министрэр аIукIагъ

Федеральнэ программэу «Земский доктор» зыфиIорэм хэлажъэхэрэм бэмышIэу аIукIагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Му-ратэ. ЗэлукIэгъум ащ къызэрэ-щыхигъэщыгъэмкIэ, илъэситIоу мы программэр зылажъэрэм къыкIоцI специалист ныбжьыкIи 170-мэ къоджэ псэупIэхэм Iоф ащашIэ хъугъэ.

Ахэм зэкIэми сомэ миллион зырыз ара-тыгъ. Ащ ишIуагъэклэ къоджэ псэупIэхэм ящы-кIэгъэ медицинэ IофышIэхэр процент 80 фэ-дизым нэсэу икIугъ, ау нэбгырэ 30-м ехъу къэлэ IэзапIэхэм ачIэкIыи къуаджэм кIуагъэх.

— Псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ къулы-къум хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр къэралыгъом ипшъэрылъ шхъалэхэм ащыщ, — къыIуагъ Премьер-министрэм.

КъумпIыл Муратэ джащ фэдэу къыхигъэ-щыгъ къэлэ поликлиникэхэр мы лъэхъаным

зыщыкIэхэрэ специалистхэр ягъэгъотыгъэнхэм фэшI зыныбжъ илъэс 50-м нэсэу IофышIэ а учреждениехэм клохэрэм фэгъэклотэныгъэхэр афашIынэу министрэхэм я Кабинет зэрэри-хухьагъэр. А программэм мы илъэсым нэб-гырэ 20 хэлажъэ. Ахэм республикэ бюдже-тым къыхэкIэу сомэ мин 200 зырыз ара-тышт. Мы программэхэм ахэлажъэхэрэм яп-шъэрылхэр икIоу агъэцэкIэнхэу, ясэнэхьат фэшъыпкъэнхэу Премьер-министрэр къяджагъ.

ЗэлукIэгъум хэлажъагъэх ыкIи къыщыгушIа-гъэх псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ мини-стрэу Р. Мэрэтыкъор, шIокI зимылэ медици-нэ страхованиемкIэ чIыпIэ Фондым ипащэу М. Хьагъэуджыр, республикэ клиническэ сы-мэджэщым иврач шхъалэу К. Къэлэкъутэкъор.

Нэужым Премьер-министрэм къыплъыхьагъэх гъэцэкIэжъын IофшIэнхэр зыщыкIохэрэ меди-цинэ учреждениеу къалэм дэтхэр.

(Тикорр.).

Цыфыр — къэралыгъом ибаиныгъэ шъхьал

**Сыд фэдэрэ лъэхъа-
ни арэуштэу щыт —
цыфэу къэралыгъом
щыпсэухэрэр ары
ащ хэхъоныгъэ езы-
гъэшлэрэр, пкъэу
кIэтыр, кIуачIэу
иIэр. Арышъ, ахэм
япсауныгъэ къэуху-
мэгъэныр Iофыгъо
шъхьал.**

шIэхэм нахъ шIуагъэ къахъэу
зэхэщэгъэнхэр ары. Програм-
мэр зэхэгъэуцэ зэхъум къыда-
лытагъэх чIыплэм инэшэнэ
шъхьалэхэр, цыфхэм нахьыб-
рэ къаузырэ ыкIи зэрплыкIы-
хэрэ узхэр зыфэдэхэр, къэра-
лыгъом иамалхэр.

Программэр Iахьибгъоу зэ-
хэт, псауныгъэр къэуху-
мэгъэныр къулыкIу хэхъоныгъэ
егъэшлэгъэныр иамалхэр ахэм
къащыгъэнэфагъэх. Кыхэгъэ-
щыгъэн фадэ программэм Мо-
сква зэрэщытегушылагъэхэр
ыкIи ар зэраштагъэр, феде-
ральнэ мылIкуи ащ къызэрэ-
халъхьащтыр.

Ар къыдалытэзэ, псауны-
гъэр къэуху-мэгъэныр къулыкIу
рес-публикэ къулыкIу шыла-
гъэу иIэр нахъ макIэ шыгъэ-
ным, цыфхэм медицинэ IэпыIэгур
игъом агъотыным ыкIи ар шэп-
хъэшлэхэм атетыным къэралы-
гъо пащэхэм анаIэ тырагъэ-
ты. Ащ ишыхъат аужырэ илъэс
зэкIэлъыкIохэм мы къулыкIу
зэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэр.
Ахэм къэкIуапIэу, лIапсэу яIэр
федеральнэ программэ зэфэ-
шъхьафхэм ягъэцэкIэн Адыгеир
зэрахэлэжъагъэр, республикэм

ежъ ипрограммэ гъэнэфагъэ-
хэри щыIэныгъэм зэрэщыпхы-
рищыхэрэр ары. Мары мы
илъэсым Iоф дашIэнэу рагъэ-
жъагъ республикэ программэу
«Псауныгъэр къэуху-мэгъэ-
ныр къулыкIу хэхъоныгъэ
егъэшлэгъэныр» зыфилоу
2014 — 2020-рэ илъэсхэм
ателытагъэм.

Мы программэм пшъэрылъ
шъхьалэу иIэр республикэм щы-
псэухэрэм зэкIэми зэфэдэу ме-
дицинэ IэпыIэгур ягъэгъотыгъэ-
ныр ыкIи медицинэ фэлэ-фа-

2014-рэ илъэ-
сым мы про-
граммэм къы-
дилытэрэ Iо-
фыгъохэу зэ-
шIуахынхэ фае-
хэм апэлухъанэу
агъэнэфагъэр
сомэ миллиар-
дыщым ехъу, ащ
щыцэу миллион
600 фэдизыр
федеральнэ бюд-
жетым къетIуп-
щы. Илъэсым
пыкIыгъэ мэзиим
къыкIоцI агъэ-
федагъ миллиардытIурэ мил-
лион 67-м ехъу. А мылIкур
апэлухъагъагъ апэрэ медици-
нэ IэпыIэгур цыфхэм ягъэгъо-
тыгъэным изэхэщэн, технологи-
е пэрытхэм атет медицинэ Iэ-
пыIэгур изегъэушъомбгъун,
къэралыгъо-унэе зэдэлэжъэным
иамалхэр зехъэгъэнхэм, ным
ыкIи сабийхэм япсауныгъэ къэ-
уху-мэгъэным, кIэлэцIыкIухэм,
уз хьылъэ зилэхэм ящыкIэгъэ
Iээгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм,
нэмыкI Iофыгъохэми.

Iофыгъо шъхьалэу мы лъэ-
хъаным республикэ медицинэ
къулыкIу иIэхэм ащыцI ишы-
кIэгъэ специалистхэм япчъагъэ
игъэкъугъэныр. А лъэныкъори

программэу зигугъу тшIырэм
къыщыдэлъытагъ, специалист
ныбжыкIэу амбулаторнэ-по-
ликлиническэ учреждениехэм
Iоф ащызышIэштхэм фэгъэкIо-
тэныгъэу ялэштхэри, ахэм апэ-
лухъащт мылIкури къыщыгъэ-
нэфагъэх.

Программэм игъэцэкIэн мылI-
коу пэлухъанэу агъэнэфагъэм
нахъ шIогабэ къегъэхьыгъэныр
къэралыгъо пащэхэм янэплэ-
гъу рагъэкIырэпышъ, псауны-
гъэр къэуху-мэгъэныр къу-
лыкIу лъэныкъо зэфэшъхьаф-
хэмкIэ джыри хэхъоныгъэ
ышIэным ари изы къэкIопIэшIоу
хъушт.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

КИЛЭПИУХЭМ ЯРЕСПУБЛИКЭ ЗЭНЭКЪОКЪУ

Анахъ дэгъур къэнэфагъ

КIэлэплухэм яреспубликэ зэнэ-
къокъу иаужырэ уцугъо мы
мафэхэм кIэлэцIыкIу Iыгыплэу
N 32-м щыкIуагъ. Iэнэ хъурэе
шIыкIэм тетэу ар зэхашагъ.
Апэрэ уцугъохэм теклоныгъэ
къащыдэзыхыгъэ кIэлэплуи 10-р
ары ащ къэкIоллагъэр.

гукIэ шIыкIэм те-
тэу, ахэм ашлогъэ-
шIэгъон лъэныкъо-
хэр къыдалытэзэ
Iоф зэрашIэрэр
кIэлэплухэм къа-
луагъ. Сабыйхэр язэфэдэ-
хэу шIэныгъэу арагъэгъоты-
штым пылIых, ахэм ягу-
лытэ зырагъэушъомбгъу,
гупшысакIэ арагъашIэ. Гу-
рыт еджаплэм чIэхъащт кIэ-
лэцIыкIухэм шIокI имыIэу
еджэкIэ-тхакIэ арагъэшIэ-
ныр непэ кIэлэплухэм япшъэ-
рылIэп, ау ащ фэхъазыр-
хэу, зыдакIохэрэр зэхашIэу
екIопIэнхэм кIэлэцIыкIухэр
фащэх.

Джащ фэдэу сабыим сэ-
наушыгъэу хэлIыр, зыфэщэ-
гъэ лъэныкъохэр кыхэгъэ-
щыгъэнхэр ыкIи ахэм нахъ
згъэгъэушъомбгъуэныр япшъэ-
рылIэ шъхьалэхэм зэрашы-
щыр кIэлэплухэм къалуагъ.
КIэлэплуи зэнэкъокъум
хэлэжъэрэ пэпчъ ишIэныгъэ
къыгъэлъэгъуагъ. КIэлэплу
анахъ чанхэу, нахъ шIэны-
гъэ куу къэзыгъэлъэгъуа-
гъэхэр журим кыхигъэщы-
гъэх.

Джэджэ районым ит по-
селкэу Новэм дэт кIэлэ-
цIыкIу Iыгыплэу «Дюймо-
вочка» зыфиорэм щылэ-
жъэрэ кIэлэплуи Лилия Ор-
ловар пстэуми анахъ дэгъоу
къыхагъэщыгъэ ыкIи «Адыге-
им ианахъ кIэлэплу дэгъу»
зыфиорэ цIэр фагъэщы-
шагъ. Джащ фэдэу Мые-
къуапэ дэт кIэлэцIыкIу Iы-
гыплэу N 37-м икIэлэплуи
Оксана Лапуновамрэ по-
селкэу Краснооктябрьскэм
дэт кIэлэцIыкIу Iыгыплэу
N 29-м педагог-психологэу
Iоф щызышIэрэ Ирина Не-
стеренкэмрэ ятIонэрэ, ящэ-
нэрэ чIыплэхэр къыдахы-
гъэх. Мыхэм ыкIи зишIэны-
гъэхэмкIэ къахэщыгъэ кIэ-
лэплуи нэбгыритфымэ гъэсэ-
ныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ
Министерствэм ыгъэнэфагъэ
щытху тхылхэмрэ ахъщэ
шIухъафтынхэмрэ афагъэ-
шъошэщтых.

ПИАТИКЪО Анет.
Сурэтыр Iэшъынэ Ас-
лIан тырихыгъ.

ЗЕКЛОНЫР

Мэфэки гъэшIэгъоныгъ

**Хабзэ зэрэхъугъэу, зеклоном и Дунэе мафэ Адыгэ
Республикэми игъэкIотыгъэу шыхагъэунэфыкIыгъ.
Мэфэкиым цыфыбэ хэлэжъагъ, хьакIэхэри, респуб-
ликэм зыгъэпсэфакио къэкIуагъэхэри ахэм ахэтыгъэх.**

Мы мафэр къэмысызи Мыекъуа-
пэ ыкIи республикэм ирайонхэм
зеклоном фэгъэхьыгъэу Iофтхэбзэ
зэфэшъхьафхэр ащызэшIуахыгъэх.
Iоныгъом ыкIэм Адыгэ Республикэм
зеклон спортымкIэ и Федерация
къалэу Мыекъуапэ спорт зэнэкъо-
кхуэр щыригъэкIокIыгъэх. Псыхъоу
Шъхъэгъуащэ рафтингымкIэ Адыгеим
икубок къэзыхьынэу фаехэр щы-
зэнэкъокхуэгъэх. ПсэупIэу Камен-
номостскэм Урысые географическэ
обществэм икутамэу Адыгеим щы-
Iэм археологическэ фестивалэу
«Зэман зэкIэлъыкIохэр: археологи-
ер, этнографиер, зеклоныр» зы-
фиорэр щызэхышагъ. Iэнэ хъураеу
фестивалым ипрограммэ хахъэщы-
гъэм археологхэр, шIэныгъэлэжъхэр,
музейхэм ялофышIэхэр, культурэм
икIэн къэуху-мэгъэныр къэра-
лыгъо ГъэлорышIапIэу Адыгеим щы-
Iэм испециалистхэр хэлэжъагъэх.
Къошынхэр зэрэпшIыштымкIэ, чы-
матэхэр зэрэулбэщтымкIэ, пхъэм

сурэтхэр зэрэхъуупкIыштымкIэ, хъэ-
нымкIэ мастер-классхэр къатыгъэх.
Мэфэкир дэгъоу реклоныгъ. КIэ-
уххэр Хьаджыкъо къушъхъэ IуакIэм
пэмычыжъэу щызэфэхьысыжыгъэх.
Рафтингым командэ 13-у хэлэжъа-
гъэхэм ащыщэ Краснодар къыкIы-
гъэм апэрэ чIыплэр ыхьыгъ, Мые-
къуапэ икомандэ ахэм ауж ит.
БзылIфыгъэ командэхэри зэнэ-
къокхуэхэм ахэлэжъагъэх.

Пчыхэр дэхагъэ. МэшIошхоу зэ-
кIагъэблагъэм цыфхэм ахэтхэу Нэ-
гъежъ Iуашъхъэм ышыгу концерты-
шхоу къыщатыгъэм «псыхъогуащэ-
ри», «мэзытхэри», «хэтэгъуащэри»
еплIыгъэх.

— Илъэси 7 хъугъэ адыгэ чIыгум
зеклоном и Мафэ зышыхэдгъэу-
нэфыкIырэр, — ело Адыгэ Респуб-
ликэм зеклономрэ зыгъэпсэфы-
плэхэмрэкIэ и Комитет ипашэу Къэ-
лэшъэо Инвер. — Зеклоныр шIу
зылэгухэрэр илъэс къэс нахьыбэ
мэхъух, ащ инэу тегъэгъушIо. Къу-
шъхъэхэм, гъочIэгъэхэм,
псыкъефэххэм анэмы-
кIэу, район пэпчъ чIыплэ
гъэшIэгъонхэр иIэх,
ижьырэ щылакIэм, чIы-
гум зыщэтIэгъэ Iуашъхъэ-
хэм, чIыопсым «иIэшIа-
гъэхэм» ахэм нэлуасэ
уащыфэхун плэкIышIт.
Арышъ, цыф чанхэм ащ
фэдэ чIыплэхэр зэтыра-
гъэпсыхъэхэмэ, зызгъэ-
псэфынэу Адыгеим къа-
кIохэрэм ахэр ашлогъэ-
шIэгъоныштых.

ШЪАУКЪО Аслангуаш.

Шхый Фатимэ зэрилътэрэмкІэ, сабийхэм гукІэ-гъоу афырилэр ары кІэлэгъа-джэмкІэ кІочІэ къэкІуапІэ хуэрэр. Ар шыпкъэн фае, сыда плэм ащ ишыхъат ежъ бзылъфыгъэм илофшІакІэ, ищы-ІакІэ, икІэлэ-еджэкІо цыкІухэм зерафыщытыр.

шІэми, илъэс къэс уз гъэтІылыгъэ зІэу еджаплэм къаклорэр нахы-бэ мэху. Классым нэбгыри 2 — 3 нахыбэ псауныгъэ дэгъу иІэу кыхэкІырэп. Адрэхэм зэкІэми уафэсакъын фае.

ТапэкІэ ублэплэ классхэм кІэлэцыкІухэр илъэсицэ зэращеджэщтыгъэхэм фэмыдэу джы мы аужырэ илъэсхэм илъэси 4-рэ щеджэх. Программэхэр кынхэу, сабийхэм афэмыукІочІу зэрэщытым кыхэкІэу, ахэм еджэ-ныр нахь псынклэ къа-

хэрэр. Ахэм аныбжьыкІэ егъэджэгъошІух.

— КІэлэцыкІухэм уалы-плэмэ, бэ гъэшІэгъо-нэу ахэплэгъорэр...

— Ары, апэрэ мазэм зэхэ-щэфэхэ ахэм мафэ къэс зыкІэ горэ ахэолыгъо. Тхыамафэ къэс зызэрахъокІы. Ау мазэм къыкІоцІ ахэр зэхэпщэнхэ, коллектив пшынхэ олъэкІы. Шыпкъэ, сабийхэр зэкІэри зэфэдэхэп, нэбгырэ пэпчэ екІолакІэ ищыкІагъ. КІэлэцыкІу пэпчэ унэгъо шхъаф къекІы, ыльэгъурэр, зэхихырэр зэтекІы. А зэпстэури къыдэплытэн фае.

— Сабый 30 зэрыс классым ит партхэр о узэрэ-фаеу бгъэуцунхэу хуэрэп. БлэкІыгъэ илъэс чыжьэхэм зэрэщытыгъэу, зым ыуж адрэр исын фаеу мэху. Сабыеу адрэхэм анахь лъагэр еджаплэм чІэ-сыфэ аужырэ партым дэсын фаеу зэрэхуэрэсэ сшІотэрэзэп. Сабийм ащ шхъако хихын елъэкІы. КІэлэцыкІухэр о сыдэуцтэу бгъэтысы-хэра?

— Классэу нэбгырэ 20 нахыбэ зэрэмысым столхэр о узэрэфаеу — хураеу, сабийхэр зэрэлэгъухэу, кІэлэгъаджэри зэфэдэу зэдальэгъоу бгъэтысынхэ плэкІыщт. Ау нэбгырэ 30-м еху зэрысыр сыдэуцтэу бгъэтысыщт? Арэу щытми, ащи хэкІыплэ къыфэсэгъоты.

Сабийм ынэмэ тэрэзэу альэгъумэ, ытхыкІупшхъэ дагъо имылэмэ, иинэгъэ-ицІыкІугъэ ыкІи нэмыкІ лъэныкъохэм сягупшысэ. Сабийр зы чІыплэ исэу, зы лъэныкъо ренэу плэкІмэ, ынэхэм иягъэ якІыщт. Арыш, ахэр чІыплэхэмкІэ ренэу зэсэгъэхъожых. Ны-тыхэу къакохэу ясабийхэр ыпэкІэ къэсцэнхэ фаеу зылохэрэм агурисэгъало ахэр а зы чІыплэм ренэу зэримсыхэрэр. Мазэ къэс ячІыплэ зэблэсэху. Ауж исыгъэр апэрэ столым къэсцэ, ар адрэхэм анахь ин, ау ыбгукІэ сэгъэтысыш, зыми иягъэ екІырэп. Зыпари зэримыгъэхуэрэр сабийм ышІэрэп. Джа ауж зэрысыгъэм фэдэу апи ис. Ащ ежъ рэзэныгъэ хегъуатэ.

— Классым исхэм пэрытхэр къахэкІых. Ахэр ренэу огъэпэрыт зэпытхэ?

— Тэ старостэ тІлэп. Мазэ пэпчэ командирыр сэгъэнафэ. Ащ едэлх, ежъ зэрэеклорэми лъэплэх. Зы нэбгырэ хэхыгъэу илъэсым ар пашэ тшырэр. Ащ тетэу хуэмэ, сабий пэпчэ пэщэн зэрилэкІыщтыр къыгурэлэ, нахь чан цыкІу мэху.

Фатимэ апшээрэ категории зІэ кІэлэгъадж, Урысым просвещениемкІэ илофышІэ гъэшІуагъ, проектэу «Гъэсэныгъ» зыфилорэм зэхихэрэ зэнэкъо-къум илъэси 2-кІэ узэкІэлэ-бэжымэ теклоныгъэ къыщыди-хыгъ, илофшІэкІэшІу зыэкІэлэ кІэлэгъадж. Джыри илъэсы-бэрэ лэжээнэу, гъэхъагъэхэр ышынхэу фэтэлэ, кІэлэгъаджэм имакІэ тыфэгъушІо.

СИХЪУ Гошнагъу.

Шу плэгъурэ Іофыр гъэцэкІэгъошІу

Илъэсыбэхэм къакоцІ кІэлэгъэджэ бэдэдэхэм салгы-плээнэу, ялофшІакІэ, ящыІэныгъэ гъогу зэзгъэшІэнэу, ахэм яхылапгъэу къэстхынуу амал сІагъ. Непэ сэгупшысэжыш, ахэр зэкІэри зэтекІых, зэфэдэ ахэслэгъорэр. Ащ фэд мы мафэхэм нэлусэ сызыфэхугъэ Шхый Фатими. Ащ Адыгэ республикэ гимназием иублэплэ классхэм ащырегъаджэх. ИлофшІакІэ, идунэееплэыкІэ, сабийхэм екІолакІэу къафигъотырэмкІи адрэхэм атекІэу къысшІошІы. ГушыІэм пае, урокыр етыфэ зы сабий тэрэзэу щысын фаеми, къэдэлон фаеми кІыгъэтхэу рІуагъэп. «Сыдэу дахэу щыса Бэллэ, сыдэу хуупхэ дэда ар!» зІо-кІэ, классым исыр зэкІэри гүлээ Бэллэ фэдэу къэтысы. ЕтІани тІэкІу къэбэлэрэгъхэмэ, «Сыдэу хуупхэ мы Тимур, ар зэрэщысыр!» зІо-кІэ, етІани сабийхэр а хуупхэм фэдэу къэтысых.

Фатимэ ШхъащэфыжкІэ ХыкІэлІ Шыхам иунагъо къыхухъагъ, Адыгэ кІэлэгъэджэ училищыр къыухыгъ, унагъо зехъэм, ишхъэгъусэ кІыгъоу КъокІыплэ Чыжьэм Іоф къычашІагъ. Институтыр хэгъэгъу цыпэм къыбыкІызэ, заочнэу къыухыжыгъ. ЗыдэщыІэ чІыплэми кІэлэгъэджэ институт щымыла-гъэкІэ арэп, ежъ ренэу ыгукІэ Мыекъуапэ, адыгэмэ якъалэ зыкъыфищыщтыгъ, сыдигъуи адыгагъэм изехъэкІуагъ, джыри ригъэджэрэ сабийхэм ар ахи-

ятэу Шыхам. Ари ишэнкІэ ащ фэдагъ, ышІэрэр ыгъэтэрэзын фэягъэ. Фатимэ иунагъокІэ Мыекъуапэ къызэкІожым, къэлэ еджаплэу N 32-м Іухъэгъагъ. А лъэхъаным ятэ ыдэжъ къызыкІокІэ, иурок чІахъэу къыхэкІыщтыгъ. «А сипшъаш, шу умыльэгъумэ, а ІофшІэныр уигъашІэ фыкІэщыщтэп. Шу дэдэ плэгъурэр ары дэгъоу бгъэцэкІэщтыр», — къырило-щтыгъ. Фатимэ а гушыІэхэм ямэхъанэ къыгурымыІоу щытыгъэп, къыхихыгъэ сэнэхъатми ехырэхъышщтыгъэп. Ау ныбжьыр зыхэкІуатэм а гушыІэхэм ямэхъанэ нахь къыгурыІуагъ. Шу плэгъурэ Іофыр гъэцэкІэгъошІу, ар ренэу мэфэкІым фэд.

Фатимэ ригъэджэрэ сабийхэм янэ-ятэхэм къыхагъэщы ащ сабийхэм гукІэгъоу афырилэр, ахэр зэкІэри зэрэзэфигъадэхэрэр, зэхэдэ зэримыІэр, кІэлэ хэщыгъэ зэримышІырэр. КІэлэгъаджэм мыгъэ апэрэ классым сабийхэр ыштагъэх. Ахэр адрэ ытупшыгъэхэм атекІыхэмэ сепчІы.

— Сабийхэр зэфэдэхэп, штэгъу пэпчэ къаклорэр адрэхэм бэкІэ атекІы, мыгъэ ахэм Іоф зэрадэпшІагъэм фэдэу къэкІуагъэхэм уадэлэжээнэу хуэрэп. А зы шыкІэр класс пэпчэ епхыплэн плэкІырэр, — ело кІэлэгъаджэм. — Сабийхэр штэгъу пэпчэ нэмыкІых, нахь Іушхэу къэкІох.

— Япсауныгъэ елытыгъэу къэплон хуэм...

— Шыпкъэ, гухэкІ нахь мы-

Ыпэккэ мы кьуаджэм дэ-тыгъэ еджаплэр жьыгъэ, члафэ-щтыгъэхэп. Федеральнэ про-граммэу «2013-рэ илээсым нэс кьуаджэм социальнэ хэхьо-ныгъэхэр ышынхэр» зыфилорэм щыщэу 2011-рэ илээсым псэ-олъэшыныр аублэгъагъ. Сьд фэдэрэ лъэныкъоккэ зэтэгъэп-сыхьэгъэ гурыт еджаплэм мы мафэхэм тыщылэгъ. Ащ ипа-щэу Шумэн Аскэр гушылэгъу тыфэхьугъ, амалыккэу ялэ хугъэ-хэр кьытфилотагъэх.

— Мы илээсым тикьуаджэ хэхьоныгъэшхохэр ышыгъэх. Ахэм яшыхьат еджаплэу йоныгъом и 1-м кьызылутхыгъэр, — ело Аскэр. — Тиклэлэгъа-джэхэми, тиклэлэеджаклохэми

Хьэлэкъое гурыт еджаплэу Хьодэ Адамэ ыццэ зыхьырым зычлэхьажыгъэхэр мазэ хьугъэ. Мэфэккэ шыккэм тетэу кьызылаухыгъэ еджаплэр аужырэ шапхьэхэм адештэ, итеплэккэ дэхэдэд, республикэм анахь зэтэгъэпсыхьагъэу итхэм зэу кьахэуцагъ, аужырэ илээсым ихэхьоныгъэхэм ащыщ хьугъэ.

Амалыккэхэр ялэхэ хьугъэ

ашыщтыгъэ. Адыгэкьалэ дэт спорт еджаплэм нибжьыккэхэр ыпэккэ клоштыгъэх, джы ама-лыккэу ялэм елытыгъэу физ-культурэм иегъэджен сыхьат-хэр гъэшлэгъонэу мыщ щыкло-щтых. Джэгуккэ зэфэхьаф-хэм, волейбол, баскетбол ыккэ нэмыккхэм ар атегъэпсыхьагъэу щыт. Джащ фэдэу нибжьыккэ-хэм зыщызылаухьажыщтыри, зыщагъэпскыжыщтыри хэтых. Еджаплэм пэмычыжэу футбол зыщешлэщтыри щыт.

Шаплэу еджаплэм хэтми игугъу кьэтымышын тлэккы-щтэп. Ар хьоо-пщау, кьэбзэ-лбабз, ищыккэгъэ лэмэ-псы-мэхэр члэтых. Еджаплэм щеджэ-

лаухыгъ. Кьэккэрэ илээсым апэ-рэ классым кьычлэхьащт ккэлэ-цыккыхэри мы еджаплэм кьы-ращэлэщтых.

Гъэсэнэгъэмккэ федеральнэ кьэралыгъо шапхьэхэм кьызы-редалытэу, Хьэлэкъое гурыт еджаплэм щеджэхэрэм лъэныкъо зэфэхьафхэмккэ шлэныгъэхэр арагъэгъоты. Шэпхьахьэхэм атетэу егъэджен сыхьатхэм ахэмылты-тагъэу ккэлэеджаклохэм лэф ада-шлэ. Экологием, спортым, гушхьэ-байныгъэ-плуныгъэм ыккэ нэмыкк лъэныкъохэмккэ адэлажэх.

Нибжьыккэхэм яшлэныгъэ зыщыхагъэхьон алэккыщт тхылъеджэплэ зэтэгъэпсыхьагъэ

Зэккэмккэ еджаплэм ишын сомэ миллиони 135-рэ пэ-лухьагъ. Ащ хэхьэ члагъэу-цогъэ лэмэ-псымэхэм атефагъэри. Про-цент 70-м ехьур федеральнэ бюджетым кьытлупщыгъ, кьанэрэр шьолъыр ыккэ муниципальнэ бюджетхэм кьахэккыгъ.

столхэри члэтых. Ккэлэцыккыхэм зыфэе литературэр мыщ чла-гъуатэ.

лофшлэнымккэ егъэджен сы-хьатхэр зыщыккыхэрэ унэ шьхьа-фи еджэплэ щагум дэт. Пшэ-шъэжыехэм дэн-бзэным пэе ящыккэгъэщтхэр ащ члагъуатэ, пщэрыхьаным иамалхэр нахь дэгъоу кьызылэккыгъахьэ зы-шлэогъэхэм алаи псэолъэ зэфэ-шъхьафхэр агъэуцугъэх. Шъэ-жыыехэми ящылэныгъэккэ кьа-шхьэлэщт шлэныгъэхэр зэра-гъэгъотынхэ алэккы, ахэм апае станок зэмылэужыгъохэр чла-гъэуцагъэх.

хэрэр зэккэ зэмыжэжыхьэу зэдычлафэх. Апэрэ классым кьыщегъэжыагъэу я 4-рэм нэс ащеджэхэрэр сомэ 8-м кьы-хьэу шхэнхэ алэккы. Гъот маккэ зилэ унагъохэм кьары-кыгъэхэр ккэлэ хэмылэу агъа-шхэх.

Джащ фэдэу кьэуцхьылэмэ, ящыгъын фабэхэр зэрэтыщт чыплэ хэт, цуакъэхэу еджаплэм зэрэчлэтыщтхэр кьызыдахьых.

Хьэлэкъое гурыт еджаплэм щылэжьэрэ ккэлэегъаджэхэм ясэнахьат хэшкыкышхо фырял. Зэгурьоныгъэ азыфагу илэу ккэлэеджаклохэм шлэныгъэ арагъэгъотыным пылтых. Зы унэгъошхо фэдэу зэдэлэжыых. Арын фае мы еджаплэр дахэккэ, дэгъуккэ кьазыккыхьэщырэри. Илээс кьэс районым, респу-бликэм ащызэхашэрэ зэнэкъо-кьухэм ахэлажэх, теклоныгъэ, хагъэунэфыккырэ чыплэхэр кьа-хьыхьэуи бэрэ кьыхэккы. Джащ фэдэу республикэ олимпиадэ-хэм ккэлэеджаклохэм шлэныгъэ куухэр кьащагъэлабгъох. Еджа-плэм гъэхьагъэу илэхэм ащыщ проектэу «Гъэсэнэгъ» зыфило-рэм кьыдилытэрэ зэнэкъокум 2006-рэ илээсым зырэхэлэжы-гъагъэр ыккэ сомэ миллион кьызырэфэгъэщышэагъагъэр.

— Илээс пчъагъэхэм кьаклоцкэ тызыккэхьопсыщтыгъэ еджаплэм тызэрэчлэхьажыгъэм лъэшэу тырэгъушхо, — ело Шумэн Ас-кэр. — Ащ ишынккэ, изтэгъэ-псыхьанккэ кьыдделэгъэхэм зэккэми «тхьашъуегъэпсэу» ясэлэ. АР-м и Лышхьэу Тхьа-ккышынэ Аслъан мы лэфыгъом-ккэ ишлогъэхьо кьытигъэккыгъ. Мэфэккэ лэфтхьабзэми, еджаплэр кьызылутхын зэхьуми ар ти-хьэккэ лъэплагъ. Ублэплэ клас-схэм апае мультимедийнэ комплексрэ ОБЖ-м иегъэджен-ккэ ищыккэгъэ лэмэ-псымэхэмрэ ащ кьытфисагъэх.

Хьэлэкъое гурыт еджаплэм щеджэхэрэми, лэф щызышлэ-хэрэми ягъэхьагъэхэм ахагъэ-хьощт. Хабзэ зэрэхьугъэу, ахэр ыпэккэ дахэккэ, дэгъуккэ кьа-хэщынхэм фэлэжэщтых.

ПАТИБЫКО Анет.

Гъэсэнэгъэмккэ федеральнэ кьэралыгъо шапхьэхэм кьызыредалытэрэм тетэу мы еджаплэр лэмэ-псымэхэмккэ зэтэгъэпсыхьагъ. Тхылъыккэхэр, компьютерхэр, интерактивнэ доскэхэр ялэх. Информатикэмккэ классым компьютер 11 члэт. Ащ нэмыккэу кабинетхэу зычлэтыхэри ахэтых. Интернетыр еджаплэм кьещэллагъ.

амалыккэхэр ялэ хьугъэ. Еджа-плэм щызырагъэшлэрэ предмет пэпчэ хэушхьафкыкыгъэ клас-схэр елхыгъэх. Ыпэккэ ккэлэ-еджаклохэр зы классым ще-джэщтыгъэхэмэ, джы предме-тэу ялэм елытыгъэу ящыккэгъэ кабинетым еккылагъэх. Физикэм, химием ыккэ нэмыкк предмет-хэм ащагъэфедэн алэккыщт нэрылэгъу лэпылэгъухэр клас-схэм ачлэлых. Ахэр агъэфедэ-хэхэзэ ккэлэегъаджэхэм лэф ашлэ хьугъэ, нибжьыккэхэм ар ашлогъэшлэгъон. Ащ нэмыккэу ублэплэ классхэм ащеджэхэрэм апае хэушхьафкыкыгъэ столхэр члэдгъэуцагъэх. Са-байхэм апкэ занккэу алыгъы-ным пэе ащ мэхьанэшхо ил.

Зэккэмккэ еджаплэм ишын сомэ миллиони 135-рэ пэ-лухьагъ. Ащ хэхьэ члагъэуцогъэ лэмэ-псымэхэм атефагъэри. Про-

цент 70-м ехьур федеральнэ бюджетым кьытлупщыгъ, кьа-нэрэр шьолъыр ыккэ мунци-пальнэ бюджетхэм кьахэккыгъ.

Гъэсэнэгъэмккэ федеральнэ кьэралыгъо шапхьэхэм кьызы-редалытэрэм тетэу мы еджа-плэр лэмэ-псымэхэмккэ зэтэгъэ-псыхьагъ. Тхылъыккэхэр, ком-пьютерхэр, интерактивнэ дос-кэхэр ялэх. Информатикэмккэ классым компьютер 11 члэт. Ащ нэмыккэу кабинетхэу зы-члэтыхэри ахэтых. Интернетыр еджаплэм кьещэллагъ.

Еджаплэм класс 21-рэ хэт. Ар нэбгырэ 360-мэ ателытагъ. Непэрэ мафэм ккэлэеджаклоу щеджэрэ 159-рэ мэхьу. Мыгъэ еджаплэу нэбгырэ 15-мэ кьаухыгъ, ахэм ащыщэу нэб-гырищмэ медальхэр кьахьыгъэх. Йоныгъом и 1-м еджаплэм ип-чъэхэр нэбгырэ 19-мэ кьафызэ-

Хьэлэкъое гурыт еджаплэм щылэжьэрэ ккэлэегъаджэхэм ясэнахьат хэшкыкышхо фырял. Зэгурьоныгъэ

азыфагу илэу ккэлэеджаклохэм шлэныгъэ арагъэгъотыным пылтых. Зы унэгъошхо фэдэу зэдэлэжыых. Арын фае мы еджаплэр дахэккэ, дэгъуккэ кьазыккыхьэщырэри. Илээс кьэс районым, республикэм ащызэхашэрэ зэнэкъо-кьухэм ахэлажэх, теклоныгъэ, хагъэунэфыккырэ чыплэхэр кьахьыхьэуи бэрэ кьыхэккы. Джащ фэдэу республикэ олимпиадэ-хэм ккэлэеджаклохэм шлэныгъэ куухэр кьащагъэлабгъох.

еджаплэу хэт, зэгъафэгъэу, класс-классэу зэтеуыгъэу ащ тхылъхэр члэлых, узыщеджэщт

Спортым ыльэныкъоккэ мы еджаплэм щеджэхэрэм хэхьо-ныгъэ гъэнафагъэхэр сидыгъоккэ

Бэмьшлэу институтым «Адыгабзэм изэхэф гуцылалъ» зыфилорэ иофшлэгъэ инэу тхылыщ хьурэр къыдыгъэклыгъ. Мыщ фэдэ шэныгъэ хьугъэ-шлагъэм нахь зыщыдгъэгъуа-эмэ тшюигъоу мы институтым ипашэу, филологие шэныгъэ-хэмкӀэ докторэу **Бырсыр Батырбий Мыхъамодэ** ыкӀом зыфэдгъэзагъ.

Иофшлагъэм иавторхэм, ащ хэлэжыгъэхэм, мы гупшысэр къызщегъагъэм, гуцылалъэм изэхэтыкӀэ-гъэпсыкӀэ зыфэдэм, нэ-шанэу хэлъхэм, ащкӀэ къызфа-гъэфедэгъэ лъэныкъохэм, ыпэр-рэхэм зэратегъэрэм е зэратегъ-кӀырым, мылькӀоу пӀуухъагъэр къыздыкӀыгъэм такӀэлупчӀагъ.

— Гуцылалъэм изакӀоп, институтым Иофгыгъабэ зэшӀухы, — еӀо Бырсыр Батырбий. — Ау анахь зигъо Иофгыгъохэм ащыгъ гуцылалъ-хэм якъыдэгъэкӀын. Ар къы-дальты, 1983-рэ илъэсым ин-ститутым унашӀо ыштэгъагъ гуцылалъэхэм Иоф адэшлэгъэ-нэу. АщкӀэ бгъэфедэн плъэ-кӀышт шӀыкӀэр (инструкциер) шӀэныгъэлэжъэу ЗекӀогъу УцужыкӀыгъэу зэхигъэуцогъагъ. ШӀэ-ныгъэлэжъхэм я Совет ар ышти, ащ тегъэпсыхъагъэу Иоф-шӀэныр лъагъэкӀотагъ. Матери-алыр аугъоинэу, зерагъзэфэнэу рагъэжыгъэ. Ау тӀэкуӀэ пӀэдэлэ-ныгъэ къахафи, ащ зэпыупӀэ фэхъугъ. Ашлагъэмрэ шӀэгъэн фаемерэ тӀагупшыси, ехъыжъгъэ Иофым пытыдзжыгъ. АщкӀэ апэрэ пшӀэрылгыр зыфэгъэза-

Гуманитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ респуб-ликэ институтэу Т. КӀэрашэм ыцӀэ зыхы-рэр илъэс 85-рэ хьугъэу лъэныкъуабэкӀэ лъэпкӀэ шӀэныгъэр ухьумэгъэным дахэу дэлажъэ.

Адыгэ лъэпкӀыр къызэтенэнымкӀэ, шы-лэнымкӀэ, уахътэм дэлъэбэкӀонымкӀэ анахь мэхъанэ зилэр лъэпкӀыбзэ-ныдэ-лъфыбзэм, адыгабзэм, ыльапсэ зери-фэшъуашэу гъэпытэгъэныр ары. ХэткӀи шӀэфэп бзэ пӀпчъ гуцылӀэхэм къызэра-гъэпсырэр. Ащ елӀытыгъэу, гуцылӀэлъэ дэгъухэу шӀэныгъэ лъэпсэ пытэ зилӀхэр бзэм ифэныкъуагъэх, ахэм ар агъэлъэшы.

ШӀэныгъэ Иофшлэгъэшхохэр ялӀэх

къохъо Юныс, Тэу Нуриет.

Томищ хьурэ тхылыгъу «Адыга-бзэм изэхэф гуцылалъ» зы-филорэм иредактор шъхӀалэр Бырсыр Батырбий.

Редактор купым ишыпкӀэу гуцылалъэм Иоф дишлагъ.

Рецензентхэр: филологие шӀэныгъэхэмкӀэ докторэу Хьа-кӀэмыз Мир, филологие шӀэны-гъэхэмкӀэ кандидатхэу Атэжъа-хъэ Сэйхъат, Долэ Рузан.

— Хэутынэм фэдгъэхъазы-рыным пае, — игуцылӀэ лъегъэ-кӀуатэ Бырсыр Батырбий, — бэ Иофэу дэтшлагъэр, зэблэу-зэфэмьшӀухэр къыхэмькӀын-хэмкӀэ лъэшэу зишӀуагъэ къэ-кӀуагъэр ПӀэншӀу Хьамзэт къы-зэрэхэлэжыгъэр, фэсакъэу зер-еджжыгъэр ары. «Адыга-бзэм изэхэф гуцылалъ» зыфи-лоу къыдэкӀыгъэм гуцылӀэ мин 50-м ехъу дэт. Мыщ ыпӀкӀэ ХьатӀэнэ Абдулрэ КӀэрэщэ Зай-набрэ къыдагъэкӀыгъэгъэ «Ады-габзэм изэхэф гуцылалъ»

дэтыгъэр гуцылӀэ мин 17. Мы къыдэкӀыгъэр фэдишкӀэ нахьыб. ЩыкӀагъэхэр имыӀэнхэ ыльэ-кӀыштӀэп, ау тэ анахь тызфэ-сакъыгъэр литературнэ шапхъэ-хэр тымыукъонхэр ары, псы-хъагъэ хьугъэ, — къыхигъэ-щыгъ Бырсырым игуцылӀэ.

— Адыгабзэм гуцылӀэу хэтэр мин 50-м къыщыуцурӀэп, — къыпедзжыгъы тигуцылӀэгъу игу-пшысэ, — ау тэ тыналэ зы-тетыгъэр непэ шыӀэныгъэм ща-гъэфедэрэ гуцылӀэхэр къыдэд-гъэхъанхэр ары. Гуцылалъэм изэхэтыкӀи мэхъанэ иӀ: адыгэ шъуашэр, ащ ишъуаш, ар урыс гуцылӀэкӀэ къэтыгъ, мэхъанэ едзэкӀыр къылотыкӀыгъэным пае тэгъэфедэх адыгэ гуцылӀэжъхэр, гуцылӀэ щэрыохэр. ГуцылӀэ пӀпчъ цӀыфхэм нахь гурылогъошӀу афэхъуныр къыдэтӀытӀэ. Ди-алектизмэ ыкӀи жъы хьугъэ гуцылӀэхэр къэтӀытӀ.

Тэ пшӀэрылгыгъэу тилагъэр не-пэ адыгэ литературэм изы-

теткӀэ анахь агъэфедэхэрэр къыхэтхынхэр ары. Ио хэлъэп, ыпӀкӀэ къыдэкӀыгъэгъэ Иоф-шлагъэхэр игъэкӀотыгъэу дгъэ-федагъэх. Публицистическэ, художественнэ тхыгъэхэр ти-лэрыфэгъугъэх, гуцылӀэм имэ-хъанэ къылотыкӀыгъэным зэфэ-шъхъафэу уекӀолӀэн зэрӀплъэ-кӀыштӀыр ахэмкӀэ къэдгъээнэ-фагъ. ГуцылӀэм икӀэтын-зэхэ-фынэу тшыгъэр бэ ыкӀи ахэр зетегъыгъэх. Джырэ уахътэм нахь агъэфедэхэрэр ары къэт-тыхэрэр. БзэшӀэныгъэм иот-дел иофшӀлӀэхэр, авторхэу шы-мытхэми, лъэшэу гуцылалъэм дэлэжыгъэх. Ахэр БеданэкӀо Марзет, Атэжъахъэ Сэйхъат, Тыгъужъ Гошым.

ИофшӀэгъагъэм лъапсэ фэхъу-гъэр зэрэбэр къыкӀигъэтхыгъ Батырбий. ЗекӀогъум, Одэжъ-дэкӀом, Шъаукъом, Даурым, Бырсырым, Мухъамеджанэм къыдагъэкӀыгъэ гуцылалъэхэр, Гъыщ Нухъэ итхылыгъэу къэкӀырэ лъэпкӀэхэмкӀэ къыхиутыгъэр зэ-рагъэфедагъэхэр къылыагъ.

Джаш фэдэу, КӀэрэщэ Зай-набрэ ХьатӀэнэ Абдулрэ ягуцы-лалъэу анахь ИофшӀэгъэ инэу Темыр Кавказым щалъытагъэр ІаубытыпӀэу зэрылагъэр хигъэу-нэфыкӀыгъ. Джы институтым къыдыгъэкӀыгъэ гуцылалъэр лъэ-хъаныкӀэм нахь тегъэпсыхъа-гъэу ылытагъ. Непэрэ дунаим къыздыхыгъэ зэхъокӀыныгъэ-хэм ялӀытыгъэу тхылыщ хьу-рэ «Адыгабзэм изэхэф гуцы-лалъ» анахь ИофшӀэгъэшхоу Те-мыр КавказымкӀи, тыдэ шы-псэурэ адыгэхэмкӀи, къыубыты-рэмкӀи, игъэпсыкӀэкӀи пӀытэ-ныр елӀсыгъ, ифэшъуаш.

Гуцылалъэхэр бзэм ыльап-сэх, ар зыухъумэх, зыгъэпы-тэх. Арыш, «Адыгабзэм изэ-хэф гуцылалъ» зыфилорэ томи-щым Иоф дэзышӀэгъэ пстэуми, ащ икӀыдэгъэкӀын-гъэхъазырын зыпшӀэ ифэгъэ гуманитар ушэ-тынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтми «тхъашъуегъэлспэу-шхо» къалэжыгъэу тэгугъэ.

Адыгабзэр — бзэжъы, кӀуачӀэ иӀ

Мы илъэс заулэр хӀапшыкӀэу адыгабзэм изэхэфынкӀэ, изэгъэшӀэнкӀэ, нэмыкӀы-бзэхэм ар зэраделорышӀэрэр гъэунэфы-гъэнымкӀэ гуманитар ушэтынхэм апылӀ институтымкӀэ анахь гъэбэжъулыагъ. ЫпшӀэкӀэ къызэрэтӀуагъэу, томищ хьурэ «Адыгабзэм изэхэф гуцылалъ» зетегъэ-псыхъагъэ къыдэкӀыгъ.

Илъэс 20-м ехъурэ шӀэны-гъэлэжъхэу Инал-Ипа Азэрэ МэрэтыкӀо КӀасимрэ атхыгъэ Иофшлагъэу «Абхъаз-адыгэбзэ гуцылалъ» зыфилоу гуцылӀэ мин 20 зыдэтыр къыдэкӀыгъ. Гу-манитар ушэтынхэмкӀэ Адыгэ республикэ институтым ипашэу Бырсыр Батырбий зэрэхигъэу-нэфыкӀыгъэмкӀэ, мыр осэшӀу зыфашӀырэ Иофшлагъ. Бзэ зэ-пӀэблагъэхэм язэфыщытыкӀэкӀэ бзэхэр зэбгъэпшӀэнхэм шӀэны-гъэ мэхъанэшхо зэрилэр, мы гуцылалъэм гугъапӀэ къызэри-тырэр, адыгэ-абхъаз бзэ куп-хэм язэфыщытыкӀэ къылотыкӀы-гъэнымкӀэ зэрӀэрыфэгъур ыкӀи бӀкӀэ зэрӀэрыгъухэрэр къылыагъ.

Бэмьшлэу джыри зы гуцыла-лӀэ къыдэкӀышт. Мыщ джэным къэлогъэн фае илъэс пчъагъэ-хэм къаклоцӀ адыгабзэм итхэ-кӀэ шӀпхъэ тэрэххэмкӀэ гуцы-

лалъэм икӀыдэгъэкӀын зэрежа-гъэхэр. ШӀэныгъэлэжъэу Зе-кӀогъу УцужыкӀыгъэу мы Иофыр ригъажы, гуцылӀэ мин 15 фэ-диз ыугъоигъэу дунаим ехы-жыгъ. Егупшысэхы, ар лъа-гъэкӀотагъ Бырсыр Батырбийрэ бзэм иотдел иофшӀлӀэу АнцӀо-кӀо Сурэтрэ. ГуцылӀэ мин 50 фэдиз дэт «Адыгабзэм итхэн-хэбзэ (орфографическэ) гу-цылалъ» зыфилорэм. ДжырӀкӀэ ар къыдэкӀыным фэхъазырэу Адыгэ Республикэм гъэсэны-гъэмрэ шӀэныгъэмрӀэкӀэ и Ми-нистерствэ ратыгъ. Мыщ фэдэ гуцылалъэр лъэшэу зэрэтищы-кӀагъэм, адыгабзэр ухъумэгъэ-ным ар зэрӀэделорышӀэштӀым, бзэм рылажъэхэрэмкӀэ Іэпы-лӀэгъу зэрэхъуштӀым щӀч хэ-лӀэп.

Джыри зы ИофшӀэгъагъэ ты-кӀыщыуцун. Ар «Тырку-адыгэ-

бзэ гуцылалъ» зыфилоу къы-дэкӀыгъэр ары. Ацумыжъ Хьыл-ми ар зэхэзгъэуцугъэу ыкӀи зигупшысэ-амал къыхыгъэр. Мы кӀалэр Тыркуем къыкӀи, лъэпкӀэ факультетым щеджэ-мэ, апшӀэрэ гъэсэныгъэ зери-гъэгъотымэ шӀоигъоу къэкӀо-гъагъ. БзэмкӀэ ІӀкӀэлъ шӀэны-гъэхэри, бзэзэхэфын-зэгъэшӀэ-ным мэхъанэу ритырэри, ама-лыкӀэхэр зэрӀэделорыфэгъухэри къыдалыты, Адыгэ къэралыгъо университетым иректоррэ а уахътэм мы факультетым иде-каныгъэу Бырсыр Батырбийрэ Ацумыжъым еджэн амал рагъэгъотыгъ, имурад инэу — гуцылалъэр зэхигъэуцонри джаш щиблагъ. ШыпкӀэ, тыркубзэр ешӀэми, адыгабзэр икӀоу зэрэ-ІӀкӀэмылым къызэтӀырилагъэ-щтыгъ. Ащ къыхӀкӀэу, адыгэ гуцылӀэхэм яшъуашэхэр тэрэзэу къэтыгъэнхэмкӀэ Иоф дэзышӀа-гъэр Бырсыр Батырбий.

— Мы гуцылӀэлӀакӀэм мэхъанэ ин иӀ, — еӀо Батыр-бий. — Тыркуем адыгэ мил-лион заулэ ис, ахэм лъэшэу къафэфедэшт адыгабзэр аӀэ-кӀэлъ хъунымкӀэ. Тыркубзэм нэмыкӀэу, зерифэшъуашэм те-тэу, адыгабзэр дэгъоу екӀоу, гуцылалъэм игъэпсыкӀэ щыгъэ-федагъ, гуцылӀэ мин 50 фэдиз

дэт. Мыр ежъ Ацумыжъым имылькӀэу къыдыгъэкӀыгъ, пчъа-гъэмкӀэ 200 хъоу.

КъыдэкӀыгъахэхэ е хъазыр хьугъэ гуцылалъэхэм анэмы-кӀэу, Иоф зыдашӀэн яхысап-хэм ягугъу къытфӀшыгъ Быр-сыр Батырбий. Убыхыбзэр апэ-рэмэ зэрашӀыщыр къылыагъ. Ау Иофшлагъэу институтым къычӀэ-кӀыгъэр зэрэмакӀэм, мы лъэ-ныкъомкӀэ Иоф шӀэгъэн зэрэ-фаем къақӀигъэтхыгъ. Къызэ-рилоутагъэмкӀэ, улых-адыгабзэр урысыбзӀкӀэ къэтыжыгъэу шыгъэныр ашӀотэрэз. ГуцылӀэ мини 2 — 3 фэдиз угъоигъэу щыӀэу къылыагъ Батырбий. Ау ащ хэгъэхъогъэн, дэлэжъгъэн, шъуашэ, теплӀэ, купкӀ фэшӀы-гъэныр ежъ ыпшӀэ ифэным щӀэгугъы.

ШӀэныгъэ-ушэтыпӀэ институ-тым иофшӀлӀэн дахэу зӀкӀэлъэ-кӀо фэдэми, ар къызэтэзыла-жерэмэ ащыщ ахъщэ щымы-лӀэр. Мы аужырэ илъэсхэм къы-дэгъэкӀын Иофгыгъохэм апае, шыпкӀэ, республикэ бюджетым хагъэуцогъагъэх, мин 200-у къафатӀупшыгъэр мы илъэсым «Адыгабзэм изэхэф гуцыла-лъ» ия 3-рэ тхылы пӀуухъагъ,

ау ахъщэу текӀодагъэр фэди-тӀукӀэ нахьыб. Ащ къыхӀкӀэу, институтым нэмыкӀ лъэныкъо-хэм апае, унэм илыгъын, гъэ-стыныпхэр, нэмыкӀхэр къы-дильтытӀэу аӀӀӀӀыгъэ ахъщэр пӀуагъэхъагъ.

Гуцылалъэхэм ямызакъоу, научнэ Иофшлагъэхэр (ахъщэ имыкъум къыхӀкӀэу) къыдагъэ-кӀынхэ зэрамылӀэкӀырэр, гу-цылӀэм пае, ХьэдэгъӀлӀэ Ас-кэр и «Нартхэр» къыдэгъэкӀы-жыгъэн зэрӀаер къыкӀигъэт-хыгъ.

Адыгэ фольклорымкӀэ то-ми 3-р къыдэкӀыгъ, я 4-р 2015-рэ илъэсым къыдэкӀыным щӀэгугъы. Институтым иотдел-хэм ежъ яамалхэр агъэфедэ-хэзэ къыдагъэкӀыгъэхэр зэря-лӀхэр къылыагъ.

Илъэс пчъагъэ хьугъэу къыдэ-мыкӀыщтыгъэ журналэу «Вест-ник науки» зыфилорэр 2013-м ыкӀи 2014-м къызэрэдэкӀыгъэр игуапӀэу хигъэунэфыкӀыгъ. Сыд фэдэ Иофгыгъуи зыфӀэкӀожырэу адыгабзэм ыльапсэ ухъумэгъэ-ныр, бзэр гъэлэжъгъэныр, ащ хахъо фэшӀыгъэныр, ыкӀуачӀэ зерифэшъуашэу къэлэтыжыгъэ-ныр ары.

НӀкӀубгъор зыгъэхъазырыгъэр МАМЫРЫКӀО Нуриет.

Щысэ зытырахырэ кIэлэегъадж

Кіэлэцыклүм шылэныгэ гъогоу кыыхихы-
щтым игупшысэ кыызщэжээр еджаплэр
ары. Кіэлэегъаджэу сабыхэм шлэныгэ
языгъэгъотырэм игъэпсыклэ мэхъанэшхо
и, сыда плэмэ ащ лытэныгъэу фашы-
рэм елытыгъэу гъэсэпэтхыдэу кыло-
рэм едэлүх. Кіэлэегъаджэр зыщыпсэурэ
къяуджэм, къалэм щалытэ зыхъуклэ,
еджаплэми щэгъэлъэплэшт ыкли кіэлэ-
еджаклэхэми шысэ тырахышт.

Непэ зигугу кьэтшышт клэ-
лэегаджем ыцэ Теуцожь рай-
оным дахэкэ шылугь. Бзыль-
фыгэ рэхъатэу, лэдэб зыхэ-
лым сэнэхъатэу кыхыхыгьэр
ыгу етыгэу егъэцэкэ.

Гуьгьотыж Неплэ кӀэлэегъа-джэу лӀф зишӀэрэр илъэс 19 хуьгъэ. 1994-рӀ илъэсым АндӀрхьое Хуьсэн ыцӀэ зыхьырӀэ кӀэлэегъэджэ училищыр кыу-хыгъ ыкӀи а илъэс дӀдӀм Адыгъ кӀэралыгъо университе-тым илъэпкъ факультӀт апшӀэ-рӀ пӀэсэныгъэ зыригъэгъоты-нэу цӀэхъажыгъ. ИлъэсрӀ еджа-гъэу ащ лӀф ышӀэнэу регъа-жӀэ. ПсӀупӀэу Казено-Кужор-скӀэм дӀт еджапӀэм ублӀнӀэ классым иж кӀэлэеджакӀохӀэр шыригъӀджӀэнхэу еубӀэ.

— 1996-рэ ильэсым Пэнэ-жыкыёе гурыт еджаплэм зык-кэсэгъэзэжыы, — кълуатэ

Гуьотыжь Неллэ. — Ублэлэ классхэр езгъэдженхэу кысаты. Ащ нэмыклэу «Адыгэ хабзэри» язгъэхынэу есэгъажьэ.

Неллэ кӀэлэегъджэ сэнэ-хъатыр къыхихыным бэрэ егу-пшысагъэп. Янэ кӀэлэегъджэу лоф ышӀэщтыгъ ыкӀи ежьыри ицӀыкӀлугъом бэрэ еджӀапӀ дӀа-кӀоу хууштыгъэ. ПшӀэшӀэ цӀы-кӀур янэ кӀырыппӀызэ егъэ-джэн сыхъатхэр зэрзэрищэ-рэр ыгу риубытӀэщтыгъ, унэм кызыкӀложыкӀлэ, зэхихыгъэмкӀэ нысхӀапӀжэр «ригъаджӀыгъэх».

— Сянэ сыдигъуи шысэте-
хыплэу силагъ, — Неллэ игу-
кэкълыхъхэм ташегъэгъуазэ. —
Къуаджэм аш лъытэныгъэшхо

щыфашлы, сэри ар сфэуклы-
тэнэу чыплэ исымыгъэуцоным
сыдигъуи сыпылъ.

Неллэ иегъеджэн сыхъатхэр
зэхищэ зыхъуклэ пшъэрыль
шъхалэу зыфигъэуцужьырэр
классым ис кIэлэеджаклохэр
зэкIэ зэрагъэшIэрэ темэм хэ-
сшагъэ хьунхэр ары. Ащ пае
нэрыльгъу [эпылгъу]хэр джэ-

Клэлэцыкүхэр риггэджен заьор арэн Неллэ
пшээрылгээ зыфигээуужырэ. Кылотэрэ те-
мэм адыгэхэм ятарихь, яшэн-хабзэхэр, ахэм
шуаггээ апылыр иеггэджен сыхатхэм
гьэшлэгьонгээ шапкырецы кыли сабийхэр тэрээу
гьэсаггээ хьунхэм ахэр фелорышлэх.

гукIэ зэфэшъхьафхэр зэхегъэуцох.

— Компьютерымкӓ презентациехэр сэшых, — ело Гугьотыж Неллэ. — Кӓлӓеджакӓхэм кӓафӓсӓуатӓрӓр ашлогӓшлӓгӓон зӓрӓхӓущтым сӓдӓлӓжӓэ зӓпыт.

Клэлэцыкүхэр ригьэджен за-
кьор арэп Неллэ пшээрльтэу
зыфигьэуцужырьэр. Кылотэрэ
темэм адыгэхэм ятарихь, яшэн-
хэбзэхэр, ахэм шуагьэу апы-
льыр иегьэджен сыхьатхэм
гьэшлэгьонэу шапхырецы ыки
сабийхэр тэрээзу гьэсагьэ
хьүнхэм ахэр фэлорышлэх.

Ублэлнэ классхэм ямыза-
кьюу, Неллэ я 5 — 6-рэ клас-
схэм арыс кэлээджаклэхэр
адыгабзэмклэ ригъаджуэ кы-
хэкыгэ. Икэлээджаклэхэр бэрэ
зэнэкьокубухэм ахалажъэх ыкыл
хагъэунафыкырэ чыплэхэр кы-
хы. Мары илъэситүклэ узэ-
клэлэбжымэ, урыс пшээщэ-
жыэ цыклогэ я 5-рэ классым
шеджэрэм адыгабзэкэлэ всэ зэ-

хилъхъагъ ыкӀи зэнэкъокъум
хэлэжъагъ. КӀэлэегъаджэмкӀэ
ар гъэхъэгъэшхоу плъытэ
хъушт, сыда плӀмэ сабыим
имыныдэльфыбзекӀэ гупшысэ
ыкӀи усэ зэхилъхъаным фэ-
зышагъэр езыгъаджээр ары.

— Илээс 19-у лоф зэрэс-
шлагэм кыклоц! мы сэнэ-
хатыр кызырэхэхыгэмклэ
сыкльгожью кыхэкыгьеп. Ё-
пылгышухо сыдигуи слагэр
лоф ыдасшлэр коллективыр
ары. Зы унагьом фэдэу сы-
дигуи тызэхэтыг. Пшэры-
лэу тилэр тиджаплэ кёлкөрэ
клээеджаклохм шлэныгэ дэ-
гьу ядгэгьотыныр, гэсагэ-
хэу, лытэнгэжэ ыфашлыр
цыфхэу кээдгэтэджынэры.
Аш тызедэлэжэзэ тыфлажэр.

Нэлэл ишлэнийгэхэм зэрэхи-
г-эхьштым пыл зэлп. Аш иш-
хьат «Егэрдэн сыхьат анхь
дэгү» зыфилорэ зэнэкьокум
хэлажы я 2-рэ чыпэлр кызэ-
рихыгьгэр. Аш нэмькүз, бмы-
шэу конференциеу Мыекьуапэ
щыкьуагэм ишлэныгэ кьыщи-
гээлэгуаг. Кэлэцыкьүхэм ях-
гэгү шү алэзгюу гэсэгэн-
хэм фэгэьхыгьаг аш итхыгэ.

Клэлэгэжджэ дэгшоо, гэгэ-хэгэгшлүхэр зэрилэм имызакшоо, Неллэ бысымгощэ лүш, упчлэжыэгү зыфэхүхэрэ бзылфыг. Ишхыэгүсэу Адамрэ ежыирэ унэгшо дахэ зэдашлаг, адыгэ шэн-хабзэхэм ате-тэу сабиш зэдапү.

Дунаим идэхагъэ альэгъуным фэлажъэ

**Интернетыр, телефон зэфэшъафхэр
щылэныгъэм жьугъэу кыизэрэхэхагъэхэр
зэкIэм зэхашIэ. Ахэм апкь кыIкыIкIэ
тищылэкIэ амалхэр нахь псынIэ хьугъэх,
цIыфхэри ясагъэх. Сыд фэдэрэ уахьти
хэти упчIэжыгъу ышIын ылъэкIышт Ин-
тернетыр, псауныгъэми зэрарэу рихырэр
макIэп.**

Рензу телефонхэм ыкйи компьютерхэм аклэрысырэ цыфхэм анэхэр узэу мэху, тэрэзэу амылээгэу кыхэхкы. Ащ фэдэ гумэкыйгэо зилэ хуэрэр врачхэм аклолэнхэ фае, аумыш фэджэгэ специалистхэр республикэм шымаклэх. Районхэм нэхэм ялээрэ врачхэр амылэу бэрэ кыхэхкы.

Ильпэкэ зигугу кытшыгыгэм фэдэ гүмэкыгү Пэнэжыкыуае дэт сымэджэщым илэп. Мыщ лоф шызышлэрэ пшэшлэ ныб-жыкыкэр программэу «Земский доктор» зыфилорэм хэлэжыагыкы ильэситүкүлэ үзкүлэлэбэж-мэ, Теуцожь район сымэджэщым нэхэм ачелэзэнэу зыкыгыгэзагы.

— Пшызэ кьэралыгъо медицинэ университетыр 2009-рэ илъэсым кьэсыухыгъ, — ело врач ныбжьыкълэу Шьонтлыжэ Зэрэ. — Лъэныкъоу кыхъэхыщтыр сымышлэу бэрэ сегушысагъ, зэкълэ шлогъэшлэгъоныгъ, ахэм сарылжэжьэнэуи сэфэягъ, ау мыцкълэ нахьыбэ зэшлосхышъунэу, lofshlэплэ чыпллэ кьэзгъотынэу кьыссыхыугъ. Етлани сыдигъуи мы лъэныкъом тлэкълэ нахь сыдихьыхыштыгъ. Теубытагъэ силэу я 6-рэ курсыр кьэсыухыгъ.

Шьонтыжъ Зарэ ицыкълугъом щегъэжыагъэу врач ху-
нэу фэагъ. Илъэсищ нахь ыныб-
жыгъгэп нысхъалхэм ялэзэу
ылозэ джэгу зэхьум. Уахтэр
клуагъ, Зарэ ыныбжы хэ-
хуагъ, ау ицыкълугъом зыкӀэ-
хьопсыштыгъэ гупшысэр щы-
гъупшагъгэп. Врач сэнэхьатыр
зэрэкиным, ар кызӀэкӀӀб-
гъэхьаным пае илъэс пчъа-
гъэр уеджэн зэрэфаем къа-
хкӀэу игухэль Зарэ зэбли-
хунау илахылхэр бэрэ къеу-
шъыигъэх, ау гьогу псынӀӀэ-
хэм альымышхурэ пшъашъэм
пшъэрылъэу зыфигъэуцужьы-
гъэр пыдз ышыгъгэп ыкӀи зы-
фээгъэ сэнэхьатыр кызӀэкӀи-
гъэхьагъ.

Университетыр кызыеух
ужым интернатурэри ордина-
турэри Зарэ кызыэринэкыгъэх.
Адыгэкъалэ дэт сымэджэшым

зээггыныгээ дырилэу, апшээр эджапэр кызиухкэ Адыгем лоф шишэнэу шытыг. Пэнэжыккые сымэджэщым нэхэм ялээрэ врачу чэлэры нэмык район зэрэклаугэр, чыплэ зэрялэр зэхихыг ыкли программэ кыдыхэлэытагээу мыщ лоф шишэнэу кызеджэхэм, клаугээ.

— Коллективир гүфэбэныгээ хэлъу кыспэгъоклыг, — кьелуатэ Зарэ. — Еж сымэджэщыр зэрэгъэпсыгээри сыгу рихыг, лоф пшлэнэм уфегу. Гумэклыгбоу сылагээр мафэ кээс гьогу клыхээ кызырэсклуштыгээр ары. Адыгэкьалэ сыщыц. Ац сыкыкыизэ сыкызырэклуштыгээр кыисэхьылэклыгштыг. Джы транспорт зээгъэгьотыг ыки сылофшлэ-

Врач сэнэхьатыр зэрэкиным, ар кызлэклэб-
гъэхьаным пае ильэс пчъагъэрэ уеджэн зэрэ-
фаем къахэклэу игухэлъ Зарэ зэблихъунэу ила-
хьылхэр бэрэ къеушъыигъэх, ау гьогу псынклэ-
хэм алымыхъурэ пшъашъэм пшъэрылъэу зыфи-
гъэуцужьыгъэр пьдз ышлэгъап ыкли зыфэегъэ
сэнэхьатыр кызлэклэгъэхьагъ.

плэ сыкъеклолэныр нахь къыс-
фэпсынклагъ.

Шьонтыгъэ Зарэ илофшэн зэрэригъажьэу цыфхэм ялэ-
зэным фэш! ищыкӀэгъэ лэмэ-
псымэхэр рагъэгъотыгъэх. Аш-
кӀэ сымэджэщым ипашэхэм
зэрафэрэзэр игушылэ кышчы-
хигъыгъэ.

Нэгъунджэ апчыр зэрылгыштхэр шыгъахэхэу
стендум тетых. Ар Краснодар кырашы. Цыфым
нэгъунджэ кълъын фаеу врачым елытэмэ,
мыш цыфаехэр кышыхахын алъэклышт, тхыма-
фэм кыкклоцл нэгъунджэ кыфашлышт ыкли Пэнэ-
жыккое сымэджэщым кыахыжышт. Краснодар
е Мыекыуапэ клон зымылъэклышт нэжэ-лужэ-
хэмклэ ар лэрыфэгъу.

— Апэрэ мафэхэу силоф-
шэн зезгэжыагэм кысэолэрэ
цыфхэр кыспыллыхьэшты-

гъоу илэмэ сакъыпкъырыкыызэ,
илажьэр кыхэсэгъэщы. Зэрэ-
дунаеу агъэфедэрэ уплъэкун
шыклэр ары сэри loф зэрэс-
шлэрэр.

Нэггүнджэ алчыр зэрлгыышт-хэр шыгыгахэхэу стендым тетых. Ар Краснодар кырашы. Цыфым нэггүнджэ клэлын фаеу врачым елытэмэ, мыщ фэфаехэр кыышыахын алэ-клышт, тхымафэм кыкклоцл нэггүнджэ кяфашышт ыки Пэ-нэжыкыое сымэдхэжым кя-хыышышт. Краснодар ы Мые-кыуапэ клон зымылээкыышт нэж-лужэхэмклэ ар лэрыфэгэу.

— Сишлэнгыгээм зэрхэгзгээхыотым ренэу сыпыль, — ёло специалист ныбжыклэм. — Бэмышэу Дунэе конгрессу Санкт-Петербург шылагэм сыхэлэжыаг. Силошлэнклэ кышхьлэпэщт офтхыабзэхэм захэзгэнырэл.

Шьонтыжъ Зарэ илофшлэн
ыгу етыгъу егъэцаклэ. Игъэ-
хьагъэхэм ахигъэхьонэу, цыф-
хэм лъытэныгъэ кыфашлэу
игъашлэ кыгъэшлэнэу фэтэлэ.

гээх, сызыгдээр, сийлэны-
гээ зынэсырэр зэрагашлэ-
щтыг. Охьтэ клэкым кыклоц
сагурыуаг ыкли сэц нэмык
ыдажэ мыклонхэу алозэ члэ-
кыжыырэ цыфхэр нахыбэ
хьүгээ.

Зарэ кызыэрэтфилотагээмклэ,
нэхэм уялээныр псынклэп. Нэ-
гүнджэр тэрээу кызыэрафы-
хэлхыштым кыщегъэжыагъэу
операция шыным нэсэу.

— Цыфэу кысэуалэрэр зыгьгүмэкһырэм елһытыгээр, гурьтымклэ сыхьатрэ иупльэкһун сыпэлһы. Зэрилһэгьурэ шыклэм шесэгьажьэш, гүмэкһы-

Нэклүбгъор зыгъэхъазырыгъэр ГьОНЭЖЫКЪО Сэтэнэй.

 **Яорэдкѝи,
якъашъокѝи тагъэгүшѝо**

Тиартистхэм къяжэх

Тимэфэкі кыдыдагощы

**Нэклубгъор зыгъэхъазыры-
гъэр ЕМТІЫЛЬ Нурбый.**

Гъогъо
Зар